

**Capitolul I**

**SUFERINȚELE MOLDOVENILOR  
PE VREMEA ȚARISMULUI**

*Motto: „Încordarea eroică a poporului român de a-și crea unitatea statală, de a-și cuceri dreptul la o viață liberă, s-a izbit în ultimele două secole, neconținut, de tendințele cotropitoare ale Rusiei”. (Pamfil Șeicaru)*

*Motto: „Este rău și nedrept să acaparezi pământ de la alt popor și încă mai mic; este rău și nedrept să-i schimbi samovolnic conștiința de sine, să-i falsifici originea, limba și istoria; este rău și nedrept să continui în această nelegiuire; este rău și nedrept să faci, cu alte cuvinte, ca un popor sau o parte a sa să piară ca entitate specifică și s-o înghită un alt neam transformând-o în ce nu era și în ce n-a vrut să fie”. (Iftene Pop, „Basarabia, din nou la răscruce”, p. 25)*

**1. Testamentul lui Petru cel Mare**

*„În numele prea sfintei și nedespărțitei Treimi, Noi Petru I-iu, tuturor descendenților și succesorilor și guvernului națiunii rusești.*

*Marele Dumnezeu de la care ținem existența noastră și coroana noastră, luminându-ne cu lumina sa și sprijinindu-ne cu sprijinul său, îmi îngădui a privi poporul rus ca un popor chemat în viitor la dominația generală a Europei. Întemeiez această cugetare a mea pe aceea că națiunile Europei au ajuns, în mare parte, într-o bătrânețe vecină cu pieirea spre care merg cu pași mari; trebuie ca ele să fie lesne și sigur cucerite de către un popor tânăr și nou, când acesta va fi atins toată forța și creșterea sa. Privesc dar invaziunea țărilor Occidentului și Orientului de către Nord ca o misiune periodică decretată în cugetele Providenței care tot astfel a regenerat poporul roman prin invaziunea barbarilor.*

*Emigrările oamenilor polari sînt ca fluxul Nilului care, în toate epocile, îngrășă cu mîlul său țările slăbite ale Egiptului. Am găsit Rusia gîrlă și o las rîu;*

urmașii mei vor face din ea o mare întinsă, destinată a face roditoare Europa sărăcită, și undele ei se vor revărsa peste toate stăvilarele ce niște mâini slăbănoage ar putea să-i așeze în cale, și descendenții mei știu să-i dirijeze cursul; pentru aceea eu le las învățămintele următoare pe care le recomand atențiunii și observațiilor lor statornice.

✓ De a întreține națiunea rusă într-o stare de război permanent, a ține soldatul rus în neconținut război, a nu-l lăsa să se repauseze decât pentru îmbunătățirea finanțelor statului; a reforma armatele, a alege momentele oportune pentru atac. A face astfel ca pacea să servească războiului și războiul păcii, în interesul măririi și prosperității crescînde a Rusiei.

✓ A chema prin toate mijloacele posibile, de la popoarele instruite ale Europei, căpitani în timp de război și savanți în timp de pace, pentru a face să profite națiunea rusă de foloasele celorlalte țări, fără a face să le piardă pe ale ei proprii.

✓ A lua parte în orice ocaziune la afacerile și certele Europei și mai ales ale Germaniei care, fiind mai apropiată de noi, ne interesează de-a dreptul.

✓ A diviza Polonia întreținînd tulburări și gelozii continue; a interesa pe puternici cu prețul aurului, a influența dietele, a le corupe spre a avea o acțiune în alegerea regilor, a numi partizani și a-i proteja, a face să intre trupele moscovite și a le ține în țări străine pînă ce va veni ocaziunea pentru ca să rămîină acolo pentru totdeauna. Dacă puterile vecine se opun, a le potoli momentan îmbucățînd din țară pînă se va putea lua tot ce este de luat.

✓ A lua de la Suedia cît se va putea mai mult și a face să fim atacați de ea pentru a avea un pretext de a o subjuga. Pentru aceasta, trebuie izolată Danemarca de Suedia și a întreține rivalitatea lor.

✓ A lua totdeauna pe soțiile principilor ruși dintre principesele Germaniei, pentru a înmulți alianțele ca familii, a apropia interesele și a uni Germania cauzei noastre sporindu-ne influența.

✓ A căuta de preferință alianța Engliterei pentru comerțul nostru cu o putere care are mai multă trebuință de noi pentru marina sa și care poate fi mai folositoare dezvoltării marinei noastre. A da în schimb lemnul nostru și alte produse contra aurului ei și a stabili între neguțătorii, mateloții lor și ai noștri raporturi continue care să-i formeze pe ai noștri în marină și comerț.

✓ A se întinde neîncetat către Nord, în lungul Balticei, precum și spre Sud, în lungul Mării Negre.

✓ A se apropia pe cît este posibil de Constantinopol și Indii. Cel ce va domni peste aceste ținuturi va fi adevăratul suveran al lumii. Prin urmare, a provoca războaie continue atît turcului cît și Persiei. A așeza șantiere pe Marea Neagră, a se face stăpînă din ce în ce mai mult peste această mare, precum și

*peste Baltica, punct îndoit și necesar la reușita proiectului; a grăbi decadența Persiei; a pătrunde pînă la Golful Persic; a stabili dacă este posibil, prin Siria, vechiul comerț al Orientului și a înainta pînă la Indii, care sînt antrepozitul lumii. Odată ajunși acolo, n-am avea nevoie de aurul Engliterei.*

✓ *A căuta și a întreține cu grijă alianța Austriei, a sprijini în aparență ideile sale de domnie suitoare asupra Germaniei și a provoca împotriva ei și pe sub mînă gelozia prinților. A face să se ceară ajutoarele Rusiei de către unii, ca și de către ceilalți și a impune asupra acestor țări un fel de protecțiune care să prepare domnia viitoare.*

✓ *A interesa Casa Austriei ca să gonească pe turc din Europa, și a neutraliza geloziiile sale din timpul cuceririi Constantinopolei, provocînd un război cu vechile state ale Europei, sau dîndu-i o porțiune din cucerire care i se va lua înapoi mai tîrziu.*

✓ *A întruni împrejur toți grecii dezbinați sau schismatici, care sînt răs-pîndiți în Ungaria sau Polonia, a-i centraliza, a-i sprijini și a stabili dinainte o predominare universală printr-un fel de autoritate și de supremație sacerdotală; vom avea atîția prieteni printre fiecare din inamicii noștri.*

✓ *Suedia dezmembrată. Persia învinsă. Polonia subjugată. Turcia cucerită. Armatele noastre reîntrunite. Marea Neagră și Baltica pázite de corăbiile noastre. Trebuie deocamdată de propus separat și foarte secret Curții din Versailles, pe urmă Curții Vienei de a împărți cu ele imperiul universului. Dacă una din două acceptă, ceea ce este nelipsit dacă vom flata ambiția și amorul lor propriu, a se servi de una pentru a sfărîma pe cealaltă, angajînd cu dînsa pe rînd o luptă care nu va fi îndoielnică, Rusia posedînd pentru ea tot Orientul și o mare parte a Europei.*

✓ *Dacă, ceea ce nu e probabil, fiecare din ele ar refuza oferta Rusiei, trebuie să se creeze certuri și să se facă să se ruineze una pentru alta. Atunci, profitînd de un moment decisiv, Rusia ar tăbărî trupele sale concentrate mai dinainte asupra Germaniei.*

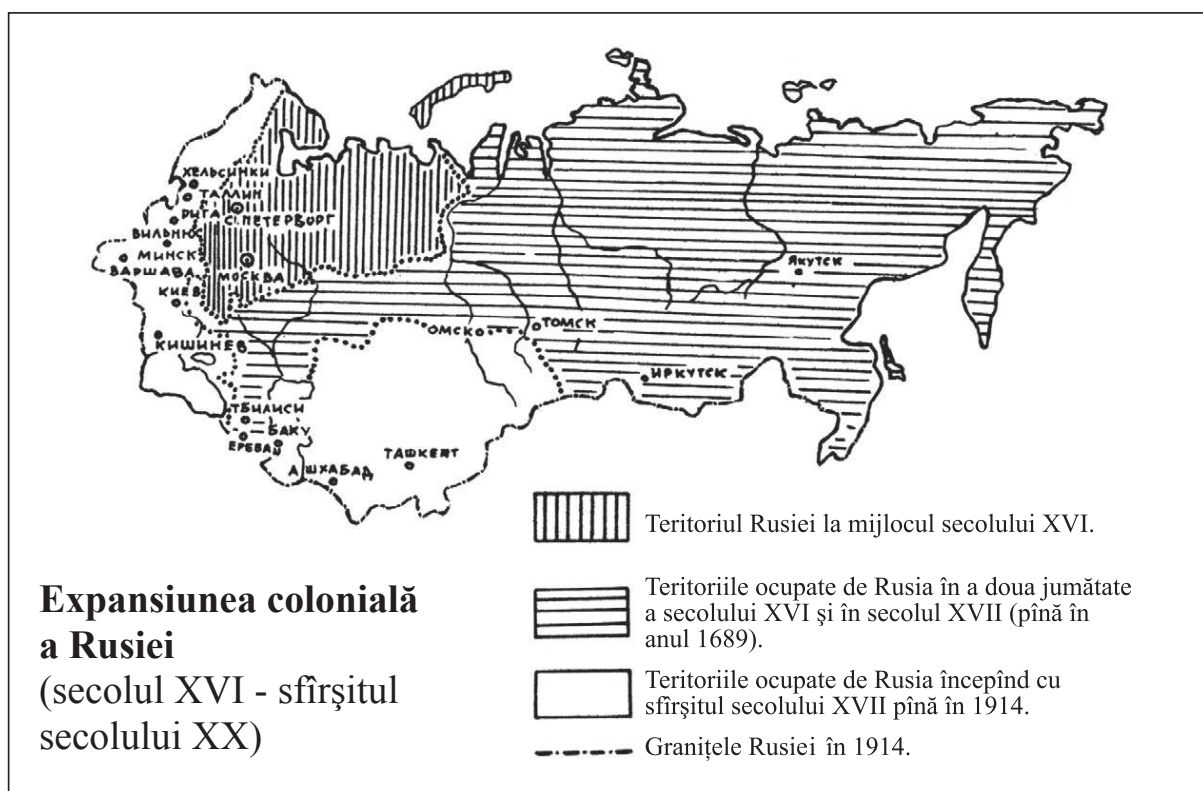
*În același timp, două flote considerabile ar pleca una din Azov și cealaltă din portul Arhanghelsk încărcate cu trupe asiatice, sub convoiul flotei armate a Mării Negre, a Balticei. Înaintînd prin Mediterană și prin Ocean, ele ar inunda Franța de o parte și Germania de altă parte și aceste două ținuturi biruite, restul Europei ar trece lesne sub noi, fără a mai da o lovitură de pușcă.*

*Astfel se poate și trebuie să fie supusă Europa.”*

Testamentul lui Petru cel Mare a fost descoperit de cavalerul francez d' Eon, în biblioteca împărătesei Rusiei, Elizabeta Petrovna (1741-1761), fiica lui Petru cel Mare. Copia documentului a fost transmisă ministrului Choiseul de la curtea lui Ludovic al XV-lea (1715-1774), în septembrie 1769. Dar autorită-

țile franceze de atunci i-au neglijat descoperirea. „*Miniștrii de la Versailles nu i-au dat importanță, ei au considerat că planurile erau irealizabile și scopurile himerice. În van, de pe patul de durere, mi-am scris Memoriile și le-am trimis regelui, mareșalului de Belle Isle și abatelui de Bernis, marchizului de L'Hopital – trimis de curînd la Petersburg, în locul cavalerului Duglas – și de asemenea contelui de Broglie, ambasador în Polonia, pentru a le face cunoscut intențiile secrete ale Rusiei care, de la moartea lui August al III-lea, vrea să trimită trupe în Polonia și să pună mîna pe ea, conform planului lui Petru cel Mare. Toate aceste avertizări au fost citite fără atenție, pentru că eram tînăr, dar azi (1772) se suferă urmările nefericite ale lipsei de încredere în tinerețea mea*” – scrie de Eon în „*Memoriile*” sale, republicate de Editura Grasset, în anul 1936 (Pamil Șeicaru, *Scrieri*, vol. 3, 264, Editura Victor Frunză, București, 2003).

În ce privește invaziile barbare asupra Imperiului Roman, la care se referă „*Testamentul*” lui Petru cel Mare, ele n-au „generat” poporul roman, ci l-au distrus. După aceste năvăliri a urmat o lungă perioadă de întuneric și decădere în toate domeniile activității umane. La o stare de normalitate și dezvoltare s-a putut ajunge abia în epoca Renașterii (secolele XIV-XVI).



Așadar, „*Testamentul*” nu este „*falsificatul unui scriitor francez obscur*”. Ideile cuprinse în el s-au manifestat ulterior prin războaiele de expansiune colonială pe care le-au dus mai toți împărații Rusiei de după moartea lui Petru cel Mare

și prin activitatea diplomatică dezbinatoare a guvernărilor rusești din secolele XVIII-XX.

«Cu peste două secole în urmă, 1760, ambasadorul Angliei la Moscova, Sir George Macartney, făcea următoarea remarcă referitoare la măreția Rusiei: „Rusia își datorează măreția despotismului și coloniilor sale – încât dacă atribuțiile ar fi într-o zi diminuate, ea și-ar pierde puterea și forța sa direct proporțional cu progresele pe care le-ar face în direcția virtuților și drepturilor civice”» (Iftene Pop).

„Ca și tătarii, rușii totdeauna au avut lăcomia pământului”, scria Nicolae Iorga.

„La noi, în sferele înalte ale Rusiei, există o pasiune pentru cucerire, sau mai bine zis, pentru a răpi ceea ce, după părerea guvernanților, e prost păzit (*чмо плохо лeжум*)... Orice licean poate să se convingă că marele imperiu rus, în curs de o mie de ani a existenței sale, s-a format prin aceea că treptat-treptat, cu forța armelor, a înghițit popoarele slave care trăiau în Rusia, iar prin diferite alte căi o masă întreagă de naționalități, prezentând un conglomerat de diferite popoare. De aceea, la drept vorbind, Rusia nu există, ci există imperiul rus. După ce am înghițit o masă întreagă de neamuri străine și după ce le-am răpit pământurile, în „Dumă” și în ziarul „Novoe Vremea” a apărut semicomical partid național, care declară că toată „Rusia” trebuie să fie pentru „ruși”, cu alte cuvinte, pentru cei care mărturisesc religia ortodoxă și au numele de familie cu terminația în „ov” și care citesc „Russkoe Znamea” și „Golos Moskvî”. Prin ce a rezistat în fond imperiul rus? Exclusiv numai prin forța armelor sale. Dar nu în fața culturii noastre și bisericii noastre birocratice se închină lumea. Când însă s-a văzut că Rusia e un colos pe picior de lut, atunci tabloul imediat s-a schimbat”, constată omul rus, nu român, S. Witte, fost prim-ministru al Rusiei.

\* \* \*

Contrar principiului istorismului, Aurelian Silvestru, autorul editorialelor de duminică transmise la postul de radio „Vocea Basarabiei”, contestă existența Testamentului lui Petru cel Mare al Rusiei. Considerându-se cunoscător mai desăvârșit în problema acestui Testament decât cavalerul francez care l-a descoperit în biblioteca împărătesei ruse și l-a inclus în memoriile sale, tipărite în timpul vieții sale și retipărite în epoca modernă, făcând din Testament un prim subiect al editorialului său de duminică din 16.06.2013, dl Silvestru afirma: „În ultimul timp în cercurile culte din Republica Moldova se discută despre Testamentul lui Petru cel Mare”. Și se întreba: „Există oare cu adevărat Testamentul lui Petru cel Mare?” Și tot el răspundea categoric: „Nu! Un asemenea Testament nu există!”. Continuând: „el este un fals inventat mai târziu pentru a ridica șovinismul rus la rang de politică de stat. Ivan Macarov

secretarul intim al lui Petru cel Mare, convocat în aceeași dimineață în care a decedat suveranul, a declarat, sub jurământ, că împăratul nu i-a încredințat niciun testament”. Încheiind: „Deci, Testamentul nu există!”

Pentru a cunoaște mai bine condițiile concrete în care a apărut Testamentul lui Petru cel Mare, aducem următoarele două constatări suplimentare. *Prima.* În limba rusă, ca și în limba română și în alte limbi de circulație largă, cuvântul „testament” are trei sensuri – 1. Act prin care o persoană își exprimă dorințele în legătură cu transmiterea averii sale pentru timpul când nu va mai fi în viață; 2. Act prin care un monarh își exprimă dorințele în legătură cu transmiterea tronului după moartea sa; 3. Act în care sunt stabilite intențiile secrete/obiectivele secrete de lungă durată ale unui stat în domeniul politicii sale externe. *A doua constatare.* În 1722, Petru cel Mare a decretat dreptul monarhului aflat la tron de a-și desemna propriul succesor. Documentul privind moștenitorul la tronul Rusiei a fost elaborat de către un grup de autori în frunte cu arhiepiscopul Teofan Prokorovici și a fost intitulat „Правда воли монархии”/ „Corectitudinea dreptului monarhului de a-și numi moștenitorul la tron”. Dar documentul de succesiune la tron nu a trecut prin Senat (în Rusia țaristă, instituție administrativă și judecătorească supremă), pentru că acolo nu exista un punct de vedere comun referitor la moștenirea tronului rus: unii membri ai Senatului acceptau principiul francez privind moștenirea tronului (potrivit căruia persoanele de gen feminin nu aveau dreptul să moștenească tronul), iar alții se împotriveau introducerii acestui principiu în „Правда воли монархии”. Din această cauză Petru cel Mare nu a lăsat un Testament referitor la moștenirea tronului după moartea sa. Această situație a dus la aceea că istoria Rusiei din anii 1725-1762 a fost desfigurată de crizele de succesiune din anii 1730 și 1740-1741.

Concluzia corectă care rezultă din constatările de mai sus este următoarea: consilierul intim al lui Petru cel Mare s-a referit la un Testament ca act de succesiune la tron, dar nu ca act privind obiectivele strategice secrete ale politicii externe a statului rus ce urmau a fi realizate de către succesorii lui Petru cel Mare. Iată ce a trebuit să cunoască sau să nu scape din vedere dl Silvestru înainte de a declara categoric: „Testamentul lui Petru cel Mare nu există!”

## **2. Panslavismul și poporul român**

Panslavismul reprezintă un curent social-politic, fondat de scriitori și istorici ruși (M.P.Pogodin, I.S.Aksakov și alții), orientat spre unirea popoarelor slave într-un singur stat creștin-ortodox, dominat de țarii și patriarhii ruși, răspândit mai ales în rîndurile păturilor intelectuale din Rusia, în perioada cuprinsă între sf. sec.XVIII și încep. sec. XX.

Motivațiile expansiunii rusești spre Carpați au fost exprimate de demnitari și autori de opere politice ruși, adepți ai panslavismului.

„Încă în 1802, deci cu zece ani înainte de prima răpire a Basarabiei (1812), prințul Voronțov, vorbind țarului Alexandru I de Moldova și Valahia, a căror populație românească întrerupea continuitatea slavă spre Balcani, a recomandat țarului următoarea soluție: „Ar putea să servească drept un bun argument politic dacă am sfătui populația moldavă și valahă să se strămute în Rusia și să colonizeze în special teritoriile pustii dintre Bug și Nistru”(„Scrieri”, Pamfil Șeicaru, 268. EVF, București, 2003).

Joseph Fronton (generalul rus de origine franceză), în ale sale „Amintiri de la Marele Cartier General de la Dunăre, 1806-1810” scrie: „Acest popor, românii, au trăsături complet distincte și nu pot să-mi ascund ciuda privind harta, pentru că opt milioane de români, străini de rasa noastră slavă, se găsesc aici pe încântatele coline ale Carpaților, ca o săgeată înfiptă între națiunile slave și împiedicând viitoarea lor unire. Dacă în loc de români ar fi fost sârbi sau bulgari, ce ușor s-ar fi soluționat problema orientală sau mai exact, slavă” (vol.1, pag. 37).

Leo Aristidovici Casso (1865-1914), ministrul învățământului public din Rusia țaristă (1910-1914), a publicat cu ocazia centenarului răpirii Basarabiei (1912) cartea „Rusia la Dunăre și constituirea regiunii Basarabia”. În lucrare se menționează: „Populația din ambele părți, Moldova și Basarabia, ca și din Valahia, pare destinată să separe pe slavii din nord de cei din sud și să împiedice frățeasca lor unire”.

Nicolae Berdiaev, autor de lucrări politico-filosofice în domeniul ortodoxiei, gîndea ca și Stalin despre legătura dintre bolșevismul rus și imperialismul rus: „Bolșevismul este a treia manifestare a atotputerniciei ruse, al imperialismului rus, prima fiind cnezatul moscovit, și a doua, imperiul lui Petru. Bolșevismul este o sinteză a lui Ivan cel Groaznic și a lui Karl Marx” („Le Sources et le sens du communisme russe / Sursele și sensurile comunismului rus”, 164).

Formula „Россия не может жить без империи” / „Rusia nu poate exista decît ca imperiu”, lansată actualmente de V. Jirinovski, deputat în Duma de Stat a Federației Ruse și lider al Partidului Liberal din această țară, definește cît se poate de clar firea expansionistă a omului rus contemporan, urmaș al părinților panslavismului reacționar.

### **3. De la o sărutare împărătească la o anexare tîlhărească**

Secolul 18 a fost marcat de o permanentă expansiune rusească spre sudul, vestul și nordul Europei. Țintele cuceritorilor erau țărmurile Balticii, teritoriul din nordul Mării Negre, Constantinopolul, strîmtorile Bosfor și Dardanele, Dunărea, Peninsula Balcanică, Polonia și cel puțin restul lumii slave,

Principatele Române, alte popoare și state situate în calea expansiunii lor. Profitând de situația internațională favorabilă creată de lupta dintre Anglia și Franța pentru împărțirea lumii și dominarea mărilor și oceanelor, de scăderea puterii defensive și ofensive a Turciei, de epuizarea Suediei, de originea comună a slavilor, de credința comună ortodoxă a popoarelor, Rusia se proclamă apărătoare a creștinilor ortodocși și a popoarelor înrudite cu rușii; sub masca eliberării lor, trece la realizarea scopurilor sale agresive, spre a domina, cel puțin, lumea ortodoxă, slavă și neslavă. *„Războaiele Rusiei împotriva Turciei au loc întotdeauna atunci când la granița de apus a Rusiei domnește pacea și când Europa este ocupată, într-un fel sau altul, în altă parte”*, constata Karl Marx. *„... Niciodată situația internațională nu a fost atât de favorabilă planurilor de cucerire ale țarismului ca în 1762, când marea curvă Ecaterina a II-a s-a urcat pe tron”*, conchidea același autor. O altă manevră la care recurgea deseori Rusia țaristă pentru a-și atinge scopurile era cererea ei de a li se acorda teritoriilor pe care intenționa să le acapareze statutul de teritorii independente sau de teritorii autonome.

La asemenea uneltiri a recurs Rusia țaristă și pentru a pune stăpânire pe Principatele Române. *„De la intrarea lui Petru cel Mare în Principatele Dunărene, Rusia s-a îngrijit de „independența” lor”*, constata Karl Marx.

Prin Tratatul de la Luțk (13 aprilie 1711) dintre Dimitrie Cantemir și Petru cel Mare, împăratul rus recunoștea hotarele Moldovei (*„cele cuprinse între râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot ținutul Bugeacului, Dunărea, granițele Țării Muntenestești și ale Transilvaniei și marginile Poloniei, după delimitările făcute cu acele țări”*, art. 11), se obliga să apere integritatea teritorială a Moldovei, dădea asigurări că țara sa nu se va amesteca în treburile interne ale principatului și se angaja să respecte stipulațiile înțelegerii (*„făgăduim că noi, cât și urmașii Măriei Noastre Țarului, vom fi datori să păzim cu sfințenie aceste articole, să le întărim în chip neclintit și să le păstrăm pe vecie...”*, art.16).

Relatînd despre vizita lui Petru cel Mare la Iași, cronicarul Ion Neculce dezvăluie nu numai comportamentul ipocrit al monarhului rus (*„Iară împăratul era om mare, mai înalt decît toți oamenii, iară atîta dragoste arăta către Dumitrașco Vodă, unde văzuse că s-au închinat de bunăvoia lui, că se tinde cu amîndouă mînele și cuprinde pe Dumitrașco Vodă de grumaz și-l sărută pe față, pe cap și pe ochi, ca un părinte pre un fiu al său”*), ci și naivitatea clasei conducătoare moldovene, care *„... l-au primit cu toată inima. Și i s-au închinat ca unui împărat creștin... că doar îi va scoate de suptu jiugul robiei turcilor”*.

Cu ce s-au ales, în perioada imediat următoare, Țările Române de pe urma acelor sărutări împărătești se știe: cu instaurarea regimurilor fanariote în ele, cu decapitarea domnului muntean Constantin Brîncoveanu și a fiilor săi, dar,



în primul rînd, cu plecarea forțată, pentru totdeauna a lui Dimitrie Cantemir în Rusia etc.

Pe termen lung, Tratatul inutil de la Luțk, primirea fastuoasă a lui Petru cel Mare la Iași, bătălia pripită de la Stănilești și părăsirea forțată a Moldovei de către domnitorul ei au constituit actele inițiale politice și militare ale dezmembrării Moldovei istorice și subjugării părții ei de răsărit de către Rusia țarilor. Ele au generat falsa idee, potrivit căreia pentru români lucoarea ar veni de la răsărit.

De manevrele amintite mai sus s-a folosit Rusia și pentru a pune stăpînire pe Crimeea, în timpul războiului ruso-turc din anii 1768-1774, „*soldat cu independența Crimeei, care după patru ani a devenit provincie rusă*” (K. Marx).

Între anii 1711 și 1774, Rusia a dus mai multe războaie cu Turcia și Hanatul Crimeei (stat tătäresc ce cuprindea peninsula Crimeea și teritoriul din jurul Mării Azov, spre răsărit întinzîndu-se pînă la rîul Kuban). Drept urmare, Rusia și-a extins dominația asupra unui vast teritoriu cuprins între fluviile Nipru și Bug.

La sfîrșitul secolului 18 Rusia a participat la cele trei împărțiri imperialiste ale Poloniei (1772, 1793, 1795) și la înăbușirea răscoalei patrioților polonezi condusă de Tadeusz Kosciuszko (1794), împărțiri prin care Polonia a încetat să mai existe ca stat independent și integral din punct de vedere teritorial, național, economic și cultural. De pe urma acestor rapturi teritoriale Rusia s-a ales mai întîi cu o parte din Letonia (Latgalia) și o parte din Bielorusia, cu o populație de peste un milion 300 de mii de locuitori și cu orașele Vitebsk, Poloțk, Moghilev, Gomel și altele (în urma primei divizări), apoi cu toată Bielorusia de răsărit și Ucraina din dreapta Niprului (după cea de-a doua împărțire) și, în sfîrșit, după reprimarea răscoalei amintite, statul rus se alege cu teritoriul Ucrainei de Vest și cu cel al Bielorusiei de Vest.

În urma războiului ruso-turc din anii 1789-1792, prin Tratatul de pace de la Iași, teritoriul situat între Bug, Nistru și Marea Neagră, care era stăpînit de statul tătäresc Edisan, este luat de Rusia. Prin anexarea acestui teritoriu, Rusia ajunge cu cuceririle sale la hotarele răsăritene ale Moldovei, „*granița ei se deplasează de pe Bug pe Nistru*” (K. Marx).

În anii care au urmat după acest război Rusia s-a pregătit pentru cel de-al cincilea război cu Turcia. A urmat războiul care a durat șase ani (1806-1812). Amenințată de iminenta campanie militară a lui Napoleon, Rusia s-a grăbit să semneze Tratatul de pace de la București, mulțumindu-se numai cu Moldova dintre Prut și Nistru. Articolul IV al acestui document prevede: „*Prutul, din locul în care intră în Moldova pînă la gurile sale și de acolo malul stîng al Dunării, pînă la Chilia și la vărsarea ei în Marea Neagră, formează frontiera celor două imperii*”. Articolul V al lui prescria: „*Partea din Moldova așezată pe*

*malul drept al Prutului este abandonată și dată Sublimei Porți. Înalta Poartă Otomană cedează curții imperiale rusești pământurile din stînga Prutului”.*

Rusia a anexat Basarabia prin „încălcarea dreptului ce guverna în 1812 relațiile dintre state: Turciei, ca putere suverană asupra Moldovei, nu-i era permis să dea teritoriile moldovenești Rusiei, ci avea obligația să le apere; violarea de către Rusia în 1812 a textelor tratatelor dintre ea și Moldova, prin care statul rus recunoscuse granița Moldovei ce cuprindea și Basarabia, în special a tratatelor din 1656 și 1711...” (Iftene Pop, „Basarabia, din nou la răscruce”, 38).

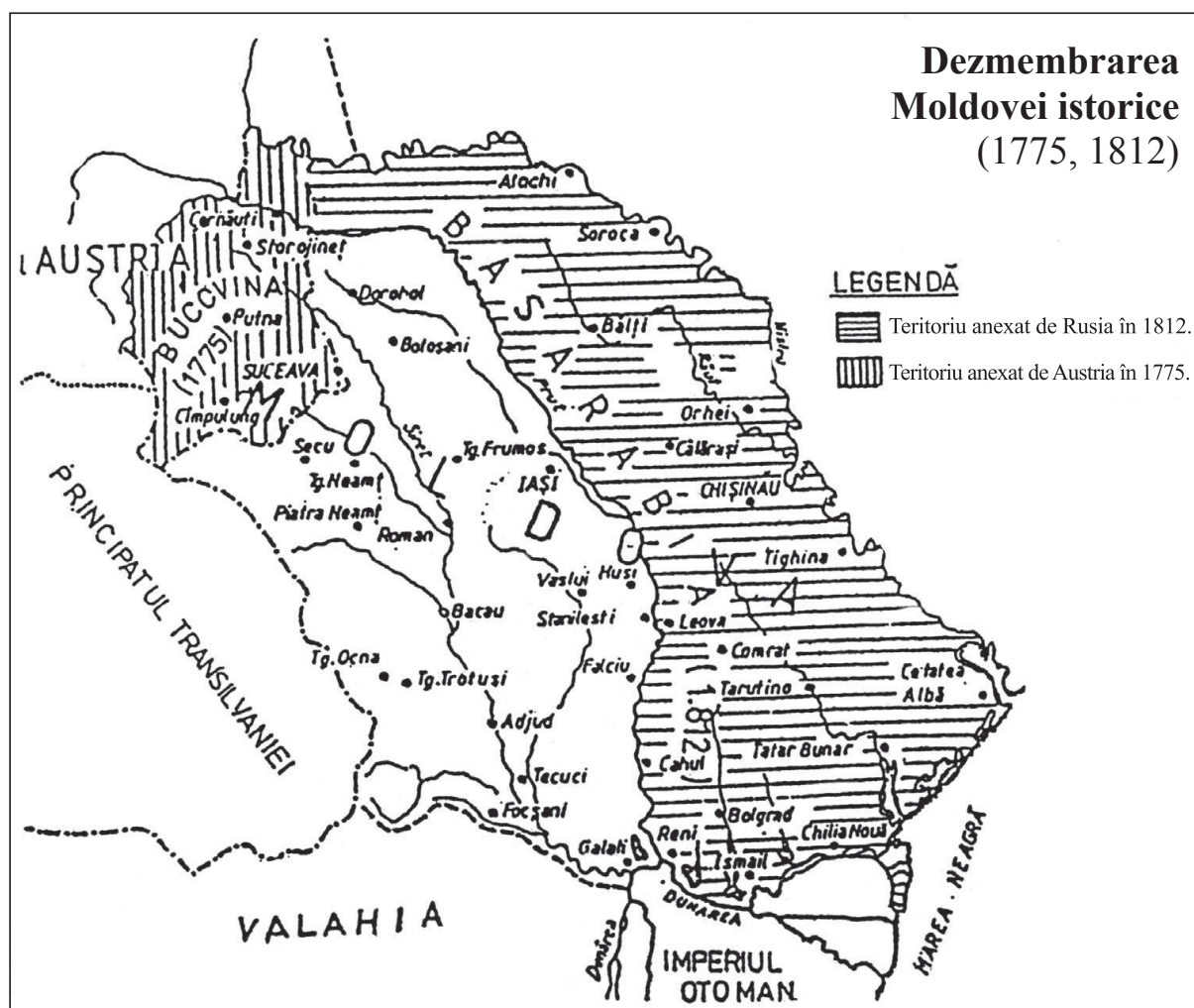
Rusia s-a făcut stăpînă peste Basarabia profitînd de starea de regres economic și militar în care se afla la vremea respectivă Imperiul Otoman. Ea și-a încorporat-o prin violență, prin amenințări cu aplicarea forței armate și prin utilizarea acesteia (repetatele ocupări ale Țărilor Române de către oști rusești făcînd parte din asemenea acțiuni).

Rusia și-a subordonat Basarabia cu ajutorul diplomației perfide și pe calea coruperii diplomaților otomani (drept exemplu poate servi pervertirea lui Dumitrașcu Moruzi, dragomanul Porții, care, contra unor beneficii personale, în loc să se supună ordinului mai marilor săi de a trăgăna tratativele de pace și încheierea unui tratat de pace cu Rusia pînă la declanșarea invaziei antiruse de către Napoleon, el le-a accelerat, favorizînd astfel partea rusă și dăunînd Moldovei).

Contrafacerea sensului toponimului de Basarabia de asemenea face parte din metodele folosite de ruși pentru subjugarea Moldovei dintre Prut și Nistru. Despre împrejurările în care diplomații ruși au falsificat sensul noțiunii geografice Basarabia și despre scopul acestui act informează și savantul rus L. S. Berg, originar din Bender: „Motivul care a determinat ca denumirea părții meridionale a acestei provincii (adică a Moldovei de la răsărit de Prut – n. n.) să fie extinsă asupra întregului teritoriu este de natură politică. În conformitate cu una din clauzele Tratatului de la Tilzit, încheiat între Napoleon și Alexandru I, Rusia se obliga să-și evacueze, pînă la încheierea păcii, trupele din Moldova și Muntenia. În decursul tratativelor ulterioare de la Paris, la sfîrșitul anului 1807, împuternicitul rus arăta că în tratat nu se vorbește nimic despre Basarabia, fapt pentru care a insistat ca ea să rămînă Rusiei, interpretînd noțiunea de Basarabia mai larg, incluzînd în ea nu numai Bugeacul, dar și întregul teritoriu dintre Nistru și Prut”.

După anexare, ziarele rusești relatau despre „*eliberarea*” unui teritoriu de sub jugul otoman, fără să-i indice și denumirea exactă.

În felul acesta, cu ziua de 16/28 mai 1812 începe tragedia românilor basarabeni și a teritoriului lor, care, din nenorocire, mai continuă și azi.



#### 4. Doi împărați, două regulamente, dar aceeași politică

După anexarea Moldovei dintre Prut și Nistru de către Rusia autoritățile țariste au instituit în teritoriul ocupat o nouă unitate administrativ-teritorială pe care au denumit-o Regiunea Basarabia (Беессарабская область).

Inițial, regiunea Basarabia a fost împărțită în 12 ținuturi: Hotin, Soroca, Iași (în stînga Prutului), Orhei, Lăpușna, Hotărniceni, Bender, Cetatea Albă, Chilia, Ismail, Codru și Greceni. Vechea tradiție administrativă a fost extinsă și la fostele raiale turcești și la Bugeac. În fruntea administrației civile a fost numit boierul moldovean Scarlat Sturza, stabilit de mai mult timp la răsărit de Nistru, unde avea moșii și avere imobiliară, și care slujise în armata rusă, ajungînd la gradul de general. La început, Sturza și-a avut reședința la Tighina, dar după scurt timp la Chișinău, localitate care, printr-un ucaz al țarului din 1818, a fost declarată capitală a Basarabiei. Puterea guvernatorului civil era limitată de un „Sfat obștesc” compus din boieri moldoveni cu atribuții asemănătoare celor ale divanului domnesc din Iași. Ținuturile erau conduse de funcționari de stat ziși „ispravnici”, cu atribuții administrative și judecătorești ca și în Moldova.

După administrarea lui Sturza, toți guvernatorii Basarabiei au fost numai ruși.

În urma unor nemulțumiri ale populației românești, exprimate în scrisori către țar, întocmite de mitropolitul Gavril Bănulescu-Bodoni, prin care se protesta împotriva încălcării vechii legislații moldovenești, în aprilie 1818 a venit la Chișinău însuși Alexandru I. Cu acest prilej, el a promulgat așa-numitul Așezământ al oblastei Basarabia – un regulament prin care puterea executivă se încredința unui general-guvernator a cărui autoritate era îngrădită de un organ numit „Înaltul Sfat al oblastei”, compus dintr-un „nacealnic” (președinte), patru membri, viceguvernatorul și doi judecători, toți numiți, și șase deputați aleși de nobilime pe un termen de trei ani. Ca limbă oficială pentru această instituție se prevedea rusa și „*moldoveneasca*”. În instanțele de judecată urma să fie folosită numai limba băștinașilor. Judecățile urmau să se facă „*pe temeiul legiuirilor și obiceiurilor Moldovei*”.

Acest regulament, care acorda Basarabiei o oarecare autonomie, n-a durat mult, pentru că în 1825 a murit țarul Alexandru I, iar urmașul său, Nicolai I (1825-1855), introduce în toată Rusia un sistem de restricții politice și naționale, care au dus la cunoscuta răscoală a decembriștilor din 1825 din Petersburg, apoi a polonezilor din 1830 și a altor popoare subjugate de Rusia (ucraineni, kazahi).

În 1828, Așezământul a fost abrogat. Începînd cu acest an în regiunea Basarabia au fost introduse legile și instituțiile comune pentru tot Imperiul Rus

„Legi, împotriva cărora continua să se răsvrătească mulțimea cea mare a poporului rus, au fost impuse acum românilor din Basarabia. La ce regim dădeau loc aceste legi se poate vedea și din următoarele constatări ale scriitorului și istoricului rus M. N. Katcow: «*Știința? Știință nu exista, era birocrație. Drepturi de proprietate? Drepturi de proprietate nu existau, era birocrație. Lege și judecată? Lege și judecată nu existau, biurocrație. Adiministrație? Administrație nu exista, era numai samovolnicie fără sfârșit, era nepăsare batjocoritoare față de interesele statului și ale particularilor*». (Gh. Dighiș, „*Sub jug străin*”, Ediția a doua, 1915)

Începe o acțiune masivă de rusificare prin administrație, biserică și școală. În 1843 limba română a fost suprimată din toate instituțiile statului. În 1873, regiunea Basarabia a fost transformată în gubernia Basarabia. În locul guvernatorului civil Sturza au fost numiți numai guvernatori militari ruși, care nu cunoșteau nici limba localnicilor, nici legislația și obiceiurile pământului. Iată și numele lor: amiralul Ciceagov (1813-1816); generalii: Harting (1813-1816), Bahmetiev (1816-1820), Inzov (1820-1823); Voronțov (1824-1844, supranumit vicerege al Basarabiei, sub a cărui administrație s-au succedat șapte guvernatori civili – Catacazi (1823, grec, rudă cu Alexandru Ipsilanti), Timkovski (1820-1825), Turgheniev (1828), Prajevski (1829), Sorokunski (1829-1833), Averin (1833-1834) și Feodorov (1834-1854). Au urmat generalul Ilinski

(1854-1856); Verailan (1857-1862, care și-a dedicat guvernarea mai ales statisticii); Velio (1862-1863); Antonovici (1863-1867, care s-a ocupat cu precădere cu organizarea sistemului fiscal); Gangardt (1867-1871, care introduce în Basarabia zemstva); Șeveko (1871-1879, care în ultimul an de guvernare telegrafia lui Alexandru al II-lea că „*Basarabia românească nu mai există*”); Iankovski (1879-1881); Koniar (1881-1883); Konstantinovici (1883-1889, sub care, în Basarabia, apare prima gazetă cotidiană în limba rusă, octombrie 1889); Raaben (1899-1903); Urusov (1903-1904); Haruzin (1904-1908); Kankrin (1908-1912); Kilhen (1912-1915); Voronovici (1915-1917).

„Primul guvernator rus al Basarabiei, Harting, s-a purtat cu atâta cruzime față de locuitorii provinciei abia anexate încât boierii moldoveni au cerut țarului înlocuirea lui... În locul lui Harting a fost numit generalul Bahmetiev, care a ținut să arate că în împărăția țarului brutalitatea, cruzimea și sălbăticia pot atinge culmi necunoscute încă... Vechiul obicei ca guvernatorii să se sfătuiască cu fruntașii români nu i-a plăcut lui Bahmetiev... Fruntașii români au cerut revocarea lui... În locul acestuia a fost numit generalul Insov, care a desfășurat în Basarabia una din cele mai blestemate activități de deznaționalizare și rusificare”. (Gheorghe Dighiș)

La propunerea lui Voronțov – prințul, întreaga conducere a Basarabiei a fost trecută în mâna guvernatorului militar investit cu funcții administrative, polițienești și militare. Înaltul Sfat, cu membrii numiți de acest guvernator, avea mai mult un rol consultativ. În fruntea ținuturilor erau numiți numai „*nacealnici*” de origine rusă. Articolul 63 al Noului Regulament interzicea folosirea limbii române în actele publice. Funcționarii publici erau numiți tot de guvernatorul militar. Ca să-și găsească vreo funcție în administrație, moldovenii trebuiau să cunoască limba rusă.

„Niciodată și nicăeri guvernul țarului n-a avut prea multă slăbiciune pentru școli. În Basarabia, însă, stăpânirea rusească a ținut să bată recordul în ceea ce privește lipsa de școli. În interiorul imperiului, guvernul rusesc se temea ca lumina pe care ar împrăștia-o școalele, să nu ducă la scurtarea jugului țarist. În provinciile ocupate, guvernul rusesc nu înființează școale pentru acelaș motiv și încă de teamă că școala să nu fie un factor de strângere a raporturilor între cei de-un sânge și de-un neam. Și astfel Basarabia a rămas cu un număr foarte restrâns de școli. Puținele cari sunt au de scop mai mult rusificarea decât luminarea poporului român.” (Gheorghe Dighiș, „Sub jug străin”, 1915)

«Dacă vrem ca populația *rusă* să nu se românezeze în această provincie, dacă ținem ca Basarabia să fie într'adevăr nu numai considerată ca gubernie rusească, dacă nu vrem ca ea să devie și mai mult obiect de aspirațiuni românești și chiar teren de agitație și ca ea să fie legată cu întreaga Rusie, trebuie ca prin școli să se deprindă țăranul moldovean cu limba slavă bisericească și să-l facem cel puțin pe jumătate rus după limbă. *Probabil că spre*

*aceasta tinde actualmente întregul sistem de educație din Basarabia cu limba rusă obligatorie în predarea tuturor cursurilor».* Toate acestea le scria istoricul rus Batiușcow în 1892. (Gheorghe Dighiș)

„În armată lucrurile nu se prezintă altfel. Și aci se simte pumnul și cnutul regimului. Flăcăul român, odată intrat în slujba țarului, este trimis departe de ai săi, în fundul Poloniei, tot așa cum soldații polonezi sunt aduși să formeze garnizoanele din Basarabia. În acest chip, guvernul țarului nădăjduiește că va obține un dublu rezultat: pe deoparte rusificarea polonezilor și pe de alta rusificarea românilor. În armata rusă nefiind îngăduită decât limba rusească, soldații români, din prima zi a serviciului militar, au de îndurat din cauză că nu cunosc această limbă străină. Ofițerii se plâng de ei, spunând că soldatul român e prost și că nu înțelege nici măcar comanda cea mai simplă ce i se dă. Dar cum să înțeleagă soldatul român această comandă, când este dată într-o limbă străină lui? Socotit ca cel mai prost dintre soldați, soldatul român este și cel mai rău tratat. Cei patru ani de serviciu militar sunt pentru soldatul român tot atâția ani de blestem și chin. Își blestemă românul ceasul în care s-a născut, atât e de crudă purtarea lor față de el. Nenumărate sunt cazurile de sinucideri în rândurile ostașilor născuți pe pământul glorios al lui Ștefan cel Mare! (Gheorghe Dighiș)

## **5. Mărturii nepărtinitoare**

Jafurile și fărădelegile guvernatorilor Basarabiei l-au scos din sărite chiar și pe împăratul Alexandru al II-lea, care declara: *„Sînt profund nemulțumit că toate intențiile mele bune nu s-au realizat și neregulile au ajuns la apogeu, din care cauză oameni nevinovați lasă căsuțele lor și tot avutul și fug de la noi, căutînd adăpost peste hotare”.* Anchetatorul Svinin raporta cancelariei împăratești: *„Greșelile în administrația Basarabiei se explică nu prin vina boierilor moldoveni, ci prin vina guvernatorilor ruși”.* Din raportul acestui delegat aflăm că, într-un singur an, din județul Tighina au fugit peste Prut 900 de familii, din județul Codrilor 290, iar din județul Hotin 3359 de familii de români.

Nici generalului Kiseleff nu-i scapă din vedere fuga în masă a moldovenilor basarabeni. Într-un raport înaintat Petersburgului, el solicita: *„Aș dori ca Maiestatea Voastră să binevoiască a da ordin să se constate cîți locuitori au fost în 1812, cînd s-a încheiat pacea, și cîți din ei au fugit spre apus, preferînd jugul turcesc, administrația noastră fiind pentru ei foarte grea”.*

Un alt trimis imperial, Storojenko, consemna: *„Nu se vede că populația din Basarabia din 1806 ar fi progresat. Dimpotrivă, cînd au venit armatele noastre starea populației era înfloritoare. Pe cînd acum guvernatorii nu fac decît abuzuri”.* Iar contele Voronțov mărturisește: *„Situația economică a Basarabiei era mult mai bună sub conducerea moldovenilor decît sub conducerea rusească, aici în Basarabia, unde e încă barbarism, oamenii fără vină sînt băgați în închisori, bătuți, jefuiți și arși”.*

Folosirea moldovenilor ca vite de transport l-a făcut pe Alexandru al II-lea să declare categoric: „Nu mai pot să permit mai departe asemenea grozăvii”. Despre starea românilor din Basarabia savantul rus N.N. Durnovo scria în anul 1908: „Poporul moldovean din Basarabia, datorită rusificării silnice, e transformat într-o hoardă de robi muți și ignoranți. Acestui popor i s-a interzis să învețe limba sa maternă în școli, i s-a interzis să se roage lui Dumnezeu în graiul părinților lui. Sute de mii de desetine din pământul său au fost împărțite coloniștilor ruși, bulgari, germani și aceasta făcându-se în scopul de a-i sili să-și părăsească țara. În 1908, peste 855 de familii țărănești moldovene au trebuit să plece în Siberia, pentru a o coloniza. Bieții oameni își lasă holdele roditoare pentru că nu mai pot trăi în țara lor”. Iar generalul A.N. Kuropatkin, fost ministru de război al Rusiei, scria în anul 1910: „Populația românească a Basarabiei, anexată acum o sută de ani, trăiește astăzi separată și înstrăinată de populația rusă. În viitor, fie pe cale pașnică, fie în urma unui război, unitatea poporului român este de neînlăturat”.

Critici dure la adresa ocupării Basarabiei a exprimat și Karl Marx: „Pentru a se răzbuna împotriva rezistenței pasive opuse de poporul complet dezarmat, rușii, în timpul retragerii lor din Valahia Mică (adică din Moldova – n.n.), s-au dedat la cele mai dezgustătoare atrocități și distrugerii. Au luat cu ei întreaga vistierie, peceteile și arhivele administrației, precum și obiectele bisericesti. Înainte de plecare au înjunghiat vitele care au scăpat de la nenumăratele rechiziții anterioare, dar nu le-au dus cu ei, ci le-au lăsat să putrezească, și au făcut acest lucru numai pentru ca poporul să simtă toată cruzimea și ura lor”.

Cînd generalului Kutuzov i se reproșa că impune taxe de cinci ori mai mari decît sumele percepute mai înainte de turci și că țăranilor români nu li se lasă nimic, comandantul de obicei răspundea în același fel: „Vi se lasă ochii, ca să puteți plînge”.

Într-o scrisoare trimisă redacției ziarului „Petersburgskie novosti”, cu ocazia centenarului anexării Basarabiei de către Rusia, ministrul educației M. Durnovo scria: „Ce-am făcut noi într-o sută de ani pentru populația moldovenească, pentru progresul ei cultural? Nimic! Căci toate școlile înființate acolo n-au decît scopul de a transforma pe români în velicoruși. Nici unul din episcopii de acolo nu știe românește. Oricît de mic ar fi un popor, el cere să fie respectat, e mîndru de existența sa și nu vrea să servească de îngrășămînt rușilor, nemților, ungurilor sau altor popoare... Români au luptat vitejește contra turcilor și maghiarilor pentru țara lor, și au mers cu rușii la Plevna în 1877-1878: paisprezece mii de români basarabeni au căzut pe cîmpurile de luptă din îndepărtata Manciuire. Limba română e înlăturată din biserică. Basarabia a rămas foarte în urmă față de România. Populația rusă venită aici ca funcționari-rusificatori n-a ridicat pentru localnici nici prosperitatea materială, nici moralitatea, supunînd străinilor întreaga populație moldovenească, rămasă pînă azi într-o profundă ignoranță”.

În articolul intitulat „Scrisori din Basarabia”, publicat în revista Современные Записки (nr. 5, 1921), L.Sotov, autorul articolului, scria:

„Înainte de revoluție, Basarabia avea un nivel cultural inferior și se afla în mâinile proprietarilor din banda neagră. Rusificarea stupidă și antisemitismul puterii autocrate au făcut ca masele populare moldovene și evreii să se îndepărteze de școala rusească și de cartea rusească, și în general de toate elementele culturii rusești. Între intelectualitatea rusă democratică din Basarabia și populația moldoveană exista o mare prăpastie. Zemstva se află în mâinile elevilor lui Crușevan, iar în Duma de Stat a Rusiei Basarabia trimitea evidenți membri ai sutelor negre. Populația moldoveană era înstrăinată nu numai de cultura spirituală a poporului rus, dar și de autoritățile civile rusești. Rusificatorii au creat o situație socială în care țăranul moldovean venind în oraș se simțea ca într-o pădure necunoscută întunecoasă.

*Justiția, școala, biserica, administrația – toate erau instituții de limbă străină pentru țărani moldoveni. Și pentru că aici domina pe deasupra un sistem de acte arbitrare sălbatic, ne putem da seama cât de depărtată de Rusia, de valorile culturale, istorice și politice rusești era majoritatea covârșitoare a populației moldovene.”*

«Acum câțiva ani oamenii politici ruși urmărind întărirea influenței ruse în Balcani, au căutat mijlocul pentru a face ea România să uite tot răul pe care Rusia i l-a făcut în trecut. Un fost ministru rus, Durnowo, preconiza imediată retrocedare a Basarabiei. Numai aceasta, spunea Durnowo, ar putea constitui pentru România o reparațiune fără de care nu există nici un fel de posibilitate de strângere a raporturilor dintre Regatul Român și Împărăția Rusească. Aceasta a înțeles-o până și unul din conducătorii oligarhiei ruse! Dar numai un om politic, ci și un militar rus s-a exprimat în acelaș sens. Faimosul general Kuropatnik, al cărui nume este strâns legat de războiul Ruso-Japonez, în una din lucrările sale spunea că „pentru liniștea și garanția granițelor rusești de la Nistru, Rusia ar trebui să cedeze României toată Basarabia”. Numai așa, susținea generalul Kuropatnik, „marele Imperiu nu va avea între el și România o Alsacie și Lorenă”». (Gh. Dighiș)



## În Rusia, acum o sută de ani



*Femei remorcînd o ambarcație împotri-  
va cursului apei rîului Surà – afluent  
pe dreapta al Volgăi. (Foto 1910.  
Reproducere după „Всемирная  
История”)*



*Țăran-hodok. Așa era numit țăranul rus ales  
pentru a se deplasa în capitala Imperiului și a  
cere Dumei de Stat recunoașterea și respectarea  
drepturilor țăranilor.  
(Foto 1906. Reproducere după „Всемирная  
История”)*

## 6. Deznaționalizare prin colonizări și strămutări

Pe la mijlocul secolului 19, când Rusia ducea războaie coloniale pentru cucerirea Caucazului de Nord, în această zonă geografică se vorbea în peste 200 de limbi diferite și înrudite. Numai în Daghestan, de pildă, se utilizau circa 20 de limbi. Din această cauză, micile popoare nord-caucaziene, foloseau simultan și limbile arabă și persană, ca mijloace de comunicare între ele.

După cucerirea Caucazului de Nord, autoritățile țariste au înlăturat toate limbile și au introdus în locul lor limba rusă. Acest proces a fost favorizat de mai mulți factori, inclusiv: multitudinea limbilor întrebuințate de popoarele nord-caucaziene; imposibilitatea de a înțelege, de către aceste popoare, necesitatea acceptării unei sau câtorva dintre limbile vorbite de ele drept limbi de comunicare între toate; nedorința autorităților coloniale de a orienta dezvoltarea lingvistică din zonă pe această cale; ațîțarea vrajbei față de vorbitorii de altă limbă.

Impunerea limbii ruse popoarelor nord-caucaziene s-a efectuat după experiențele pe care rușii le dobîndiră în acest domeniu în timpul supunerii și colonizării Siberiei, teritoriilor de la răsărit și asfințit de fluviul Volga și a celor din nordul Mării Negre (sfîrșitul secolului 16 – începutul secolului 19), spații imense populate de colectivități umane aflate pe trepte de dezvoltare începătoare, în cea mai mare parte popoare mici fără limbi culte și scrise, fără organizații statale delimitate teritorial și fără tradiții culturale cu vechime.

Cu cît gradele organizării sociale și dezvoltării spirituale și materiale ale popoarelor subjugate erau mai înalte, cu atît rezistențele lor față de rusificatorii țariști deveneau mai organizate și mai puternice, căpătînd uneori forme de revolte armate, și, ca urmare, cu atît șansele și efectele rusificării se micșorau. Prin aceasta se explică, de pildă, nivelurile, ritmurile și duratele de rusificare diferite realizate de ruși în rîndurile siberienilor, nord-caucazienilor, polonezilor, moldovenilor etc.

„Stăpînirea rusească, știind că în inima românilor din Basarabia nu poate fi ștearsă amintirea trecutului și nu pot fi smulse năzuințele naționale, a început tot soiul de mijloace pentru a prefăce Basarabia din țară românească în țară rusească” (Gh. Dighiș).

Pentru a înlesni și accelera rusificarea Basarabiei, autoritățile coloniale ruse au adus în provincie numeroase grupe de oameni de alte etnii (ruși, ucraineni, găgăuzi, bulgari, polonezi, nemți, evrei etc.) care nu cunoșteau / nu vorbeau limba moldovenilor. Găgăuzii și bulgarii au fost atrași din Dobrogea și din sudul Dunării.

„Pe moldovenii noștri țarul cel milostiv și bun voia să-i facă orice: ruși sau bulgari, tătari sau nemți, numai români să nu mai fie” (Gh. Dighiș).

De prin 1814 în Basarabia au început să se stabilească, la chemarea autorităților, nemți de prin părțile Varșoviei și Bavariei. Cîrmuirea rusească a stimulat și așezarea unor evrei în provincie; aceștia se stabileau mai ales în târguri, unde se ocupau cu negoțul. Ei erau scutiți de impozite și de serviciul militar pe mult timp. De aceste favoruri au beneficiat și numeroși evrei din gubernia Herson. Rușii și ucrainenii care se așezau în Basarabia de obicei îndeplineau munci cu caracter administrativ; dar între ei erau și preoți, călugări, negustori, meseriași, veterani ai războaielor ruso-turce, cazaci, credincioși de rit vechi, alte categorii de coloniști de origine slavă și vorbitori de limbă rusă. Coloniștii primeau loturi de 60 de desetine (1 desetină = 1,10 ha), lemne pentru construcția caselor, credite rambursabile în mai mulți ani; toți erau scutiți de impozite către stat pe un termen de cinci ani. Din păcate, moldovenilor li se dădeau numai cîte 12 desetine de pămînt de familie.

Datorită colonizărilor masive a început să se resimtă lipsa de pămînt în rîndul moldovenilor. „În curgerea unui secol mii și mii de hectare de pămînt s-au dat rușilor, bulgarilor și coloniștilor germani cu singurul scop de a-i sili pe moldoveni, autohtoni în această țară, să-și părăsească pămîntul de baștină. Și chiar în anul 1908 sînt pornite în Siberia 885 de familii moldovenești pentru a coloniza acolo pămînturile înghețate din această parte a Imperiului rus”, scria N. N. Durnovo, cumoscutul om politic rus, în 1908.

Concomitent, Basarabia se depopula de autohtoni prin strămutarea lor în zone sălbatice sau prost populate de la periferiile cele mai îndepărtate ale imperiului. Propaganda criminală ce se făcea printre țărani români din Basarabia de a se strămuta în regiunile nepopulate ale Siberiei, Caucazului, Amurului, Turkestanului ș.a.m.d. îi determina pe mulți moldoveni să-și părăsească meleagurile natale și să se îndrepte, în căutarea unei vieți mai bune, spre locuri necunoscute, mulți dintre ei ajungînd pînă pe țărmul Oceanului Pacific. Unii mureau în timpul călătoriilor îndelungate și pline de greutate. Sosind la destinație, țărani moldoveni își dădeau seama că de pe noile suprafețe agricole ce li se puneau la dispoziție, mult mai mari decît loturile pe care ei le avuseră în Basarabia, se puteau obține recolte mult mai mici decît în țara natală, din cauza climei nefavorabile și inferiorității soluțiilor din noile locuri. Dar de întors acasă nu se mai puteau întoarce, pentru că prea mare era distanța, iar drumurile erau foarte costisitoare și extrem de periculoase.

Strămutările moldovenilor înspre locurile cele mai îndepărtate ale statului rus au continuat în toată perioada de peste 100 de ani de dominație rusească în Basarabia. La fel și colonizarea Basarabiei cu elemente alogene.

Astfel, în teritoriul moldovenesc anexat s-a creat, după 1812, o situație etnică și lingvistică asemănătoare cu cea din Caucazul de Nord, un fel de poli-etnism. Numai că acolo astfel de situație s-a statornicit istoricește, firesc, pe când aici, la noi, ea a fost creată în mod artificial, prin depopularea Moldovei de moldoveni și colonizarea ei cu străini.

Împușinarea populației autohtone în Basarabia a fost cauzată și de fuga țăranilor moldoveni peste Prut. Aceasta, la rîndu-i, era motivată de diferența dintre statutul social al mujikului rus și al muierii ruse (care în țara lor, în condițiile sistemului de șerbie, nu reprezentau decît niște „suflete” lipsite de cele mai elementare drepturi omenești, ființe ce puteau fi vîndute, cumpărate, schimbate, însurate, măritate, judecate, bătute de către moșierii lor) și starea țăranilor moldoveni liberi (care aveau statut de răzeși, erau organizați în obști satești, în care pămîntul, moșia satului, se stăpînea în comun, iar loturile agricole se lucrau independent, și unde se practica claca – munca colectivă benevolă bazată pe ajutor reciproc).

## 7. Ingerințe în viața religioasă a românilor

După cum se demonstrează cu obiectivitate în mai multe lucrări despre istoria vieții bisericești din Țările Române, „*Jurisdicția canonică a Patriarhiei Moscovei și a întregii Rusii asupra Basarabiei a fost abuzivă întotdeauna în istorie, pentru că a fost nejustificată canonic și fiindcă s-a instalat de fiecare dată ca urmare a unor cuceriri politice*”. Numeroase fapte istorice confirmă din plin acest adevăr. Vom încerca să expunem cronologic o parte din aceste fapte.

Ca parte componentă a Moldovei istorice, Basarabia (Moldova dintre Prut și Nistru) a fost teritoriu românesc încă din perioada formării poporului român. Dovada cea mai evidentă a acestei realități este limba română pe care o vorbesc și basarabenii, și ceilalți români.

În timpul lui Alexandru cel Bun (domn al Țării Moldovei, 1400-1432), Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol a recunoscut, în anul 1401, Mitropolia Moldovei (cu reședință la Suceava). Patriarhul Ecumenic care a recunoscut-o se numea Matei, primul Mitropolit al Moldovei fiind Iosif I Mușat.

În anul 1595, Aron Vodă, numit și Tiranul (domnitor al Moldovei între anii 1591-1595), întemeiază o Episcopie la Huși. Aceasta cuprindea și ținuturile Lăpușna, Orhei, Soroca și Tighina din stînga Prutului, care s-au aflat în supunerea Episcopiei de Huși pînă în 1812, când Rusia a anexat Moldova de la Răsărit de Prut.

Prin anii 1546-1595 se întemeiază la Brăila Mitropolia părților de sub dominație otomană care își extindea autoritatea și asupra Cetății Albe, Bugacului, Ismailului, Căușenilor, Tighinei și Dubăsarilor din partea estică a

Nistrului, dar și asupra Hotinului. Această Mitropolie va dispărea ca urmare a realizării prevederilor Tratatului de la Adrianopol (1829), potrivit căruia Principatele Române urmau să rămână sub ocupație rusească pînă la achitarea despăgubirilor de război de către Turcia.

Întrucît această ocupație s-a prelungit pînă în 1834, Rusia a avut timp pentru a da curs unei alte imixțiuni rusești în treburile Bisericii noastre. Printr-un ucaz al țarului Nicolae I, bătrînul mitropolit grec Dositei Filiti a fost înlocuit cu mitropolitul grec Ignatie de Arta, care era un mare sprijinitor al politicii rusești în Balcani. Datorită opoziției pe care a manifestat-o față de anumite măsuri ale autorităților militare ruse de ocupație, printr-o dispoziție a țarului Nicolae I, mitropolitul Grigore Dascălul a fost exilat la Chișinău, reținut la Buzău și călugărit la mănăstirea Căldărășani (toate petrecîndu-se din primăvara lui 1829 pînă în aprilie 1833).

Pe la anul 1767 la Hotin se întemeiază o Episcopie românească. Ca urmare a anexării Basarabiei la Imperiul Rus (1812), această Episcopie se anexează și ea la Eparhia Chișinăului, în anul 1813.

În timpul războiului austro-ruso-turc din anii 1789-1792, Principatele Române au fost ocupate de trupe rusești. Cu această ocazie, Rusia realizează prima ingerință în viața Bisericii Române: Ecaterina a II-a numește pe rusul Ambrozie Serebrianikov (episcop de Ekaterinoslav și Poltava) exarh-mitropolit al Moldovei, iar în 1791 ea numește pe Gavriil Bănulescu-Bodoni episcop vicar la Bender, supus canoniceste lui Ambrozie. *„Atît Ambrozie cît și Bodoni erau mai degrabă episcopi politici, decît canonici, fiind trimiși de puterea ocupantului și nu aleși după legile țării”*, scrie pe bună dreptate Petre Vălimăreanu.

La începutul anului 1792, Ambrozie se retrage la Poltava, unde moare în același an. În scaunul mitropolitan al Moldovei a fost pus, de către Sinodul Bisericii ruse, anticanonic, arhimandritul Gavriil Bănulescu-Bodoni. Din circulara pe care o trimite episcopul Iacob Stamati preoților, la 27 iunie 1792, rezultă că instalarea în funcție a lui Bodoni nu a fost recunoscută, ba chiar a fost pedepsită cu afurisenie.

După încheierea Tratatului de pace de la Iași (9.01.1792), prin care Rusia s-a văzut nevoită să-și retragă trupele din Țările Române, turcii l-au arestat pe Bodoni, l-au expediat la Istanbul, de unde a fost eliberat la cererea părții ruse. Emigrînd în Rusia, arhimandritul a fost decorat și numit mitropolit al Poltavei, în locul decedatului Ambrozie.

În perioada războiului ruso-turc din 1806-1812, cînd Moldova și Muntenia au ajuns din nou sub ocupație rusească (generalul Kutuzov chiar se grăbise să proclame alipirea lor la Rusia), s-a produs un nou lanț de ingerințe

în treburile bisericești ale românilor. Mai întâi rușii l-au silit pe Veniamin Costachi, Mitropolitul Moldovei, să-și părăsească scaunul și să se retragă la mănăstire. Apoi, printr-un ordin împărătesc, deci, anticanonic și de data asta, Bodoni este numit încă o dată exarh al Moldovei și Valahiei și i se cere să nu mai asculte de Sinodul din Constantinopol, ci de cel al Bisericii ortodoxe ruse. Mitropolitului de la București i se ordona să se supună lui Bodoni. Se încerca astfel de a traduce în realitate tendința rusească mai veche (transformarea Rusiei într-o a treia Romă și a Bisericii Ruse într-un conducător mondial al creștinismului ortodox).

După încetarea războiului și semnarea Tratatului de pace de la București (mai 1812), rușii se retrag din Principatele Române în Moldova dintre Prut și Nistru. O dată cu armatele ruse în Basarabia s-a retras și Gavriil Bănulescu-Bodoni. Moldovenii și-l repun în funcție la Iași pe Mitropolitul canonic Veniamin Costachi. G. Erbiceanu scrie despre acest moment: „*Sufletul marelui patriot Veniamin Costachi era trist; rana din sufletul lui nu se putea vindeca când privea spre Prut și-și amintea că s-a pierdut jumătate din țara strămoșească prin răpirea Basarabiei*”.

În Basarabia autoritățile rusești întemeiază o unitate administrativă bisericească de tip rusc, supusă Patriarhiei de la Moscova. În scaunul mitropolitan de la Chișinău a fost pus același Gavriil Bănulescu-Bodoni. El a făcut multe lucruri bune, dar întemeierea Mitropoliei Basarabiei sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse rămîne totuși un act abuziv, necanonic. Între faptele bune ale Mitropolitului de origine română se numără: deschiderea unui Seminar duhovnicesc la Chișinău, în care pe lângă materiile teologice se predau patru limbi (greaca, rusa, latina și româna), înființarea Bibliotecii Seminarului, crearea unei tipografii la Chișinău, tipărirea mai multor cărți bisericești în „*limba română*” (de pildă, tipărirea Bibliei) și altele.

Pe de altă parte, el a promovat clerici ruși în posturi de conducere, a creat o serie de organe administrative specifice Bisericii rusești; prin profesorii ruși ai Seminarului și cărțile tipărite în limba rusă a înlesnit rusificarea clerului basarabean, iar prin el și a românilor basarabeni; a acceptat impunerea unor restricții la tipărirea cărților necesare seminarului (tipărirea lor „*cu litere civile rusești*” și după ediții speciale de la Moscova, tipărirea cărților numai cu acordul Sinodului Bisericii Ortodoxe ruse), îngrădiri ce făceau ca tipografia să-și piardă treptat caracterul românesc; a introdus în cărțile tipărite descrierea anumitor sărbători specifice rusești și rugăciunea în care se spunea că „*Moldova s-a izbăvit de jugul agarenilor (adică al turcilor) și s-a împreunat cu împărăția Rusiei păzită de Dumnezeu*”, iar împăratul Rusiei „*i-a izbăvit pe moldoveni de jugul agarenilor*”, deci a propagat prin biserică cultul țarului despot și pe cel al țării – „*închisoare a popoarelor*”.

Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a încetat din viață la 30 martie 1821, după o păstorie efectivă de 13 ani a Bisericii din Basarabia (inclusiv cei patru ani cât a fost mitropolit și exarh al Moldovei întregi). A fost înmormântat la Mănăstirea Căpriană, unde i se vede și azi mormântul.

După plecarea în lumea celor drepti a mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, la cîrma Mitropoliei Basarabiei au urmat episcopi ruși: Dimitrie Sulima (1821-1844), Irinarh Popov (1844-1858), Antonie Sokolov (1858-1871), Pavel Lebedev (1871-1882), Serghei Leapendevski (1882-1891), Isachie Polejenski (1891-1892), Neofit Novodeikov (1892-1898), Iakob Piatnițki (1898-1904), Vladimir Sinkovski (1904-1908), Serafim Ciceagov (1908-1914), Platon Rojdestvenski (1914-1915), Anastasie Gribanovski (1915-1918). Aceștia nu cunoșteau limba poporului pe care-l păstoreau, n-au fost aleși canonic, ci au fost impuși de Sinodul Bisericii Ruse, cu misiunea de a-i deznaționaliza și rusifica pe români.

Pavel Lebedev a prigonit pe toți preoții basarabeni care slujeau în limba română, a adunat toate cărțile românești de pe la biserici și și-a încălzit cu ele reședința vreme de cîțiva ani, a închis 340 de biserici în care se slujea românește și a expulzat preoții care păstoreau în limba română.

În timpul lui Dimitrie Sulima, în anul 1840, toate materiile au început să se predea în Seminar numai în limba rusă, instituția devenind astfel un mijloc de rusificare a clerului român, iar prin el și a enoriașilor români.

În păstoria lui Irinarh, s-a desăvîrșit organizarea bisericească în Basarabia după sistemul rusesc, s-a trecut la purtarea hainelor preoțești cu croială specifică rusească și a crucilor de la piept așa cum purtau numai preoții ortodocși din Rusia. De asemenea, s-a trecut la folosirea limbii slavone în slujire, la rusificarea numelor preoților români încă din anii cînd erau seminariști, la încurajarea căsătoriilor între absolvenți ai seminarului și tinere rusoaice sau ucrainence, în vederea rusificării familiilor preoțești și a descendenților din aceste familii.

**„Preoțimea a fost pentru guvernul rus o unealtă de rusificare a elementului românesc din Basarabia”.** (*Gh. Dighiș*)

## **8. Starea politică a românilor basarabeni**

«Cînd în 1906 țarul, amenințat de proporțiile furtunoase ale revoluției, se văzu silit să acorde o Constituție, toate națiunile subjuate din Rusia au crezut că a sosit însfârșit și pentru ele vremea libertății. Și românii de peste Prut au crezut că și pentru ei se deschide o eră nouă. Dar, vai, cât s-au înșelat frații noștri de peste Prut. Cît de repede au dispărut speranțele și ce crudă a fost deziluzia! Alegerile pentru Duma, pentru acea Dumă, în care trebuiau să fie reprezentate toate clasele și toate națiunile din Rusia, n-au dat românilor un singur reprezentant al lor. Iată în această privință o scrisoare din Basarabia primită de d-l Nicolae Iorga și publicată de d-sa la timp:

„*Scumpe domnule Iorga*, a ales biata Basarabie reprezentanții săi la Duma Împărătească. Nu cred că dumneata ești un om naiv, dar în chestia aceasta n-aș fi fost de fel mirat de întrebarea: câți români sunt între deputați? Cu durere nemărginită și cu rușine trebuie bineînțeles să răspund: niciunul. Între deputații noștri sunt fel de fel de nații și numai românul, vechiul stăpân al țării nu figurează. Sunt aleși: 1. **D. P. Crupenski**, fost ofițer de cavalerie în armata rusească. Crupenskiștii sunt de origine polonă, dar actualul deputat este „adevărat rus”. 2. **D. P. Sinadino**, medic. Grec din Kios, moșul său a venit în Basarabia fără niciun gologan în buzunar. Nepotul este primarul Chișinăului și om foarte bogat. Acuma e un „adevărat Rus”. 3. **D. Demianovici**, negustor și mare proprietar din armeni austriaci. A cules avere bună. Om puțin inteligent, „adevărat Rus”. 4. **D. Șmitov**, avocat. Într-adevăr „adevărat Rus”. Membru al „Alianței poporului rusc”. Vorbește mult. 5. **D. D. Caravasili**. Se înțelege că-i grec. E din sudul Basarabiei, ținutul Ismailului. Mare prieten cu jidanii și om puțin inteligent. 6. **D. V. Purișchevici**, vice-președinte al Consiliului general al Alianței poporului rusc. Pururea spune că este un „adevărat Rus”, dar poartă un nume cam suspect (începutul numelui cam moldovenesc: „Purice”, iar sfârșitul rusc) orator și poet furios. 7. **Fretiacenko**. Malorus. Veterinar din Ismail. 8. **D. Gulikin**, om de credință veche rusească (staroobreadeț). Rus și om de nimica. Pe Gulikin l-a ales ca deputat țărănimea Ținutului Orhei. Câte amintiri istorice sunt legate cu numele Ținutului acesta al Orheiului Moldovei... Gulikin e un mic negustor de porci, de prune etc., din Telenești, știe rău românește (slavă Domnului că măcar el știe, deși nu prea bine!), dar nu știe nimic din trecutul țării. N-a sfârșit cursul nici la școala primară. Abia scrie. Este om de tot incult și reprezentantul de formă al țărânimii basarabene. 9. Cel din urmă deputat este părintele **Nicolae Ghepețki**, – „adevărat Rus”.

După cum se vede Basarabia este reprezentată în Dumă, de către oricine, numai de români nu. Pe români nu-i vrea guvernul de la Petersburg. Românii sunt buni când e vorba de bir, de armată și de războiu. Românii duc toată povara datoriilor dar nici un drept nu li este îngăduit în împărăția blestemată a țarului sângeros». (*Gh. Dighiș*)

## 9. Tiparul de expansiune rusească

După cum ne putem da seama, Moldova dintre Prut și Nistru a fost integrată în structurile Imperiului rus (administrativă, lingvistică, juridică, ordodoxă etc.) după cunoscutul tipar de expansiune rusească, utilizat anterior în Polonia în timpul domniei împărătesei Ecaterina a II-a, supranumită Cea Mare: “Recunoașterea temporară a diferendelor locale și culturale, dar numai ca o etapă în procesul de integrare; integrarea trebuia să conducă la uniformizare, la început administrativă și economocă, apoi instituțională, socială și finalmente culturală.” (Simon Dixon, „Ecaterina cea Mare”)



## 10. Comparații pline de învățăminte

În timp ce aproape în întreaga Europă se desfășurau evenimente revoluționare antifeudale, antimonarhice și anticoloniale (ne referim la revoluția europeană din anii 1848-1849), în timp ce în vestul continentului se ridica problema formării statelor naționale, în timp ce în părțile centrală și răsăriteană ale Europei se punea chestiunea unității naționale și a eliberării popoarelor asuprite de sub dominația străinilor, în Basarabia domnea o atmosferă de placiditate stupidă, de neiertat.

În fine, în timp ce la vest de Prut „se afirma îndrăzneț un ideal nou”, prin revistele scoase de Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, I. Ghica și P. Balș, de orientare patriotică și democratică (*Dacia Literară, Propășirea*), în Basarabia se distrugea neamul românesc, se ștergea, văzînd cu ochii, memoria națională a moldovenilor, iar Constantin Stamati (1786-1869), stabilit în Basarabia în anul 1812, supus rus din anul 1813, migra dintr-un post în altul în cadrul administrației coloniale rusești (în calitate de ispravnic), cînta, ca scriitor ce era „*Moldova cu păduri multe și dese și izvoare bogate*” și se măgulea cu faptele străinului care, „*cînd vedea o moldoveancă, inima-i sărea din loc*” și nevastă să și-o facă el se hotăra imediat. „...*Poetul de la Chișinău nu înțelegea decît colțul său basarabean, și doar dacă într-una din puținele sale fabule originale, „Străina floritică”, el arată în chip ascuns că inima lui dorea o mai largă patrie*” (Nicolae Iorga):

– *O crinule, ce-ai pățit?*

*De ce te-ai veștezit?*

*Unde ți-i mireasma, frate?*

*Au doară nu plouă de-ajuns?*

– *Aleu, crinul a răspuns,*

*Sînt în străinătate.*

În timp ce poetul și patriotul moldovean Vasile Alecsandri se sacrifica pentru realizarea unității politice, naționale și statale a românilor de pretutindeni, activa din greu ca diplomat al unirii, trezea conștiința națională prin creațiile sale literare („*Deșteptarea României*”, 1848, „*Hora Unirii*”, 1857; și altele), criticînd concepțiile retrograde ale societății în care trăia, un alt moldovean, supus al imperiului care-i sfîrtecuse țara (la 1812) și-i prigonea partea ei de la răsărit de Prut, Constantin Stamati, nu știa sau se prefăcea că nu știe de rostul românimii, se inspira din fabulele lui Krîlov, lirica lui Pușkin, Lermontov și Sirovski, traducîndu-le sau imitîndu-le în limba română, nu colabora la „*Propășirea*”, „*cînta baia cucoanei moldovence*”, „*scria pe înțelesul țăranilor și tîrgoveților fără învățătură*”, respingea „*titlul de membru basarabean al Aca-*

*demiei Române” (ce i se acordase în anul 1866), fiindu-i teamă de eventualele reprimări din partea autorităților țariste, „trăia în Basarabia, unde o decorație cu care e înfățișat în portrete îi dăduse titlul de cavalier și unde prin 1850 era „pomeșcik” și subprefect” (N. Iorga).*

*În timp ce „moldovenii din dreapta Prutului făureau o limbă nouă, „prin imitarea limbii latine, deosebită de graiul „slavo-român”, de „idiomul vechi rustic”, și cunoșteau, începînd cu anii 1840-1850 și anii care au urmat, un avînt cultural fără egal în istoria lor, dînd tonul între toți românii și fiind, ca și în politică, în fruntea lor, moldovenii din stînga Prutului aflați sub țarism se scufundau în beznă, reușind doar prin trăsăturile lor „naturale” (țăranii!) să-și vorbească limba acasă, pe lîngă vite și la plug, căci limba lor era scoasă din uz, interzisă” (Nicolae Iorga).*

Pe cînd moldovenii de la asfințit de Prut îmbrățișau cauza unirii și luptau pentru realizarea ei, moldovenii din partea de răsărit a rîului erau puși în situația nefirească de a lupta împotriva cauzei lor, pentru gloria Rusiei, oprimatora lor.

În vreme ce Moldova din dreapta Prutului, ca parte componentă a statului unitar român, era condusă de moldoveni (domnitorul Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, cel dintîi ministru de externe comun pentru ambele Principate, vestit diplomat al Unirii; Ioan Alecsandri, „dulcele frate al marelui poet” și celebru diplomat al Unirii; Costache Negri, de asemenea un mare luptător pentru întregirea neamului; Mihail Kogălniceanu, cărturar, diplomat, prim-ministru ș.a.), Moldova din partea de răsărit a acestui rîu era condusă de guvernatori străini reacționari, oprimatori și rusificatori înrăiți veniți de la Moscova sau Petersburg.

Cînd în Moldova dintre Prut și Carpați se cultiva o frumoasă limbă românească, în Moldova dintre Prut și Nistru se dezlăcuțina în modul cel mai barbar (prin intermediul instituțiilor statului rus – administrație publică, armată, școală, prin structurile bisericii ortodoxe ruse și prin amestecarea etniilor conlocuitoare) limba moldovenilor basarabeni.

Comparativ cu moldovenii de la asfințit de Prut, care se afirmau în toate domeniile și în condiții de deplină libertate, cei din Moldova de răsărit erau prizoniți, trimiși în închisori sau deportați pentru „delictul” de a-și manifesta conștiința națională.

În timp ce treburile bisericești din Moldova de la asfințit de Prut erau orînduite de către strălucitul cărturar moldovean Veniamin Costachi, care a dominat viața culturală și bisericească a Moldovei timp de peste patru decenii, ctitorind și îndrumînd școli naționale laice și bisericești de toate gradele, desfășurînd o rodnică activitate editorial-tipografică și înălțînd lăcașuri sfinte, treburile creștine din Basarabia erau acaparate de ierarhi ruși care nu aveau nimic comun

cu limba, cultura și tradiția națională a moldovenilor, pe care pretindeau că-i păstoresc după legi sfinte, dar care de fapt nu făceau decât să execute politica expansionistă a țarilor ruși, absolut păgubitoare moldovenilor.

*„Începînd cu anul 1812, moldovenii din stînga Prutului devin, din subiect, un obiect al istoriei, din cauza uneia dintre cele mai perfide și primitive dominații ce a existat vreodată”.*

*„Oriunde românii au căzut sub stăpînirea directă sau indirectă a slavilor, dezvoltarea lor firească s-a curmat prin mijloace silnice... Viciile sociale ce românii au contactat de la „binevoitorii lor” nici pînă astăzi nu sînt cu desăvîrșire stăpînite. Ei nu sînt poporul plin de îndărătnică mîndrie, ce provoacă pe alte popoare la luptă dreaptă și întăritoare”, scria Mihai Eminescu.*